

Перший льодок

Вчора ввечері на ставку хлопотіли хвилі. А сьогодні мороз: ставок узявся першим льодком. Тоненький, прозорий льодок. А під ним плаває маленький карасик. Пливе карасик, хоче глянути на берег, а льодок не пускає. Дивується карасик: «Що це таке?» (За В. Сухомлинським).

Організацію словникової роботи в дошкільному навчальному закладі варто організувати у межах діяльнісного підходу, виходячи з того, що мовленнєва діяльність, у контексті якої розглядається словник, є специфічним видом діяльності; засвоєння словника неможливе поза діяльністю; збагачення словника найбільш ефективно відбувається у процесі навчально-мовленнєвої та художньо-мовленнєвої діяльності.

Література

1. Богуш А. М. Компетентнісний підхід у процесі професійної підготовки / А. М. Богуш. – К., 2009. – С. 231–239. **2. Богуш А. М.** Мовленнєвий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш. – Одеса, 2004. – 176 с. **3. Богуш А. М.** Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : [монографія] / А. М. Богуш. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2004. – 376 с. **4. Выготский Л. С.** Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский. – СПб. : Союз, 1997. – 95 с. **5. Зимняя И. А.** Педагогическая психология : [учебник для студентов вузов] / И. А. Зимняя. – М. : Логос, 2000. – 383 с. **6. Зимняя И. А.** Упреждающий синтез и вероятностное прогнозирование в речевом поведении / И. А. Зимняя. – М. : Педагогика, 1973. – 215 с. **7. Леонтьев А. Н.** Избранные психологические произведения / А. Н. Леонтьев. – М. : Педагогика, 1983. – Т. 1. – 391 с. **8. Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 1999. – 720 с.

УДК 377.169.3

Світлана Кельнер

МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Кельнер С. С. Модель психолого-педагогічного супроводу формування цілісності особистості у процесі профільного навчання.

У статті на основі теорії і практики наведено систему роботи щодо формування соціально-психолого-індивідуальної готовності учня до профільного навчання, запропоновано схему складників цієї готовності, визначаються шляхи й засоби, що сприяють процесу становлення цілісної особистості.

Ключові слова: соціально-психолого-індивідуальна готовність, інтелектуальна готовність, едукативна готовність, рефлексивна готовність, мотиваційна готовність, комунікаційна готовність, особистісна готовність.

Кельнер С. С. Модель психолого-педагогического сопровождения формирования целостности личности в процессе профильного обучения.

В статье на основе теории и практики представлена система работы по формированию социально-психолого-индивидуальной готовности ученика к профильному обучению, предложена схема составляющих этой готовности, определяются пути и средства, способствующие процессу становления целостной личности.

Ключевые слова: социально-психолого-индивидуальная готовность, интеллектуальная готовность, образовательная готовность, рефлексивная готовность, мотивационная готовность, коммуникационная готовность, личностная готовность.

Kelner S. S The model of psycho-pedagogical support of the formation of the person integrity in the course of profile training.

The system of working on the formation of socio-psychological and individual readiness to profile learning is presented, scheme of this readiness is proposed, the ways and means to facilitate the process of formation of the whole person are identified on the basis of the theory and practice.

Keywords: socio-psychological and individual readiness, intellectual readiness, education willingness, reflective readiness, motivational readiness, communication readiness, personal readiness.

Глобальні економічні та політичні зміни в житті українського суспільства спричинили реформувальні процеси в системі освіти України. Нормативні документи, які регламентують діяльність освітянських закладів, поставили перед ними завдання щодо якості освіти, кінцевим результатом якої має стати низки життєвих компетенцій, набувши яких, людина навчиться жити серед людей, у суспільстві, стане громадянином країни, навчиться працювати і пізнавати себе і світ. Під якістю освіти розуміють обрис такої життєвої компетенції, реалізація якої має забезпечити успіх у житті, професійній діяльності, сприяти самореалізації особистості.

З переходом української загальноосвітньої середньої освіти на 12-річний термін навчання профілізація школи набула нового значення. Адже профільне навчання – веління часу, а не данина моді. Обираючи профіль навчання, учень має усвідомити, що він визначає загальний профіль майбутньої трудової діяльності. А це є передумовою для подальшого обрання певної професії та конкретної спеціальності в її межах. Тому вважається, що підготовка учнів до вибору профілю навчання – це фактично, перший важливий етап вибору професії. Суспільство чекає від молоді вивіреної і відповідальних дій. Але час для вибору обмежений та й вибір слід зробити своєчасно і, бажано, безпомилково.

Світ професій надзвичайно різноманітний, що зумовлено значним розподілом праці та вузькою спеціалізацією працівників. Тож обрати правильний напрям діяльності, навіть за найсприятливіших умов – справа надзвичайно непроста. Не тільки тому, що треба мати відповідні можливості, орієнтуватися в тенденціях профілізації, потрібно ще й добре знати свої нахили і здібності.

Саме тому практична реалізація профільного навчання в середньому загальноосвітньому закладі неможлива без належної підтримки психологічної служби, глибокого психологічного аналізу та конкретних рекомендацій.

Метою статті є теоретичне обґрунтування моделі психолого-педагогічного супроводу формування цілісності особистості учня загальноосвітнього навчального закладу у процесі профільного навчання та забезпечення усвідомленого професійного вибору.

Обрання майбутнього професійного напрямку потребує багатьох психологічних і соціальних якостей.

Підготовка учня до вибору профілю навчання – це фактично перший серйозний етап вибору професії. Тому на цьому етапі активізуються профорієнтаційні заходи школи та її служб, передусім психологічної служби. У зв'язку з цим, готовність учня до профільного навчання має базуватися на орієнтації у межах пропонуваніх професій і вимогах з їх боку до особистості. Цьому можуть сприяти наявні системи класифікації професій. За відомою класифікацією професій С. Климova визначають п'ять типів:

1. Людина – Природа.
2. Людина – Техніка.
3. Людина – Людина.
4. Людина – Знак.
5. Людина – Художній образ.

Ці типи професій можна розглядати як загальні профілі. Тоді наявні в загальноосвітній школі профілі можна розподілити за цими типами так:

1. Людина – Природа: природничо-науковий, хіміко-біологічний, медичний, екологічний, сільськогосподарський, географічний тощо.

2. Людина – Техніка: технічний, технологічний, транспортний, комп'ютерно-інформаційний, виробничий, проектно-конструкторський, дизайнерський тощо.

3. Людина – Людина: гуманітарний, філологічний, лінгвістичний, економічний, спортивний, історичний, правознавчий, управлінський, педагогічний, побутово-обслуговуючий.

4. Людина – Знак: природничо-науковий, фізико-математичний, інформаційний, лінгвістичний тощо.

5. Людина – Художній образ: естетичний, образотворчий, музичний, хореографічний, театральний, дизайнерський, народних ремесел тощо.

Головним завданням усіх учасників освітнього процесу в Криворізькій загальноосвітній школі № 126 є досягнення учнями життєвого успіху. Ми вважаємо: щоб діяльність учня у режимі профільного навчання була успішною, треба сформувати соціально-психолого-індивідуальну готовність учня до цього навчання.

Узагальнюючи вимоги з боку профільного навчання до особистості учня, варто запропонувати наступну схему складових цієї готовності (*див. схему 1*):

1. Активізація, інтенсифікація навчальної діяльності, що виявляється у збільшенні навантаження на нервову систему учня. Це викликає необхідність враховувати і формувати *психофізіологічну готовність* учня до профільного навчання.

2. Збільшення інтелектуального напруження – через необхідність розв'язання значно більшої кількості спеціалізованих, профільних навчальних завдань, що потребує розвитку відповідної *інтелектуальної готовності* учня.

3. Інтенсивне нарощування профільного навчального і продуктивного досвіду – спеціальних знань, умінь, навичок відповідного напрямку, що ставить питання про *едукативну готовність* учня.

4. Підвищення рівня самоорганізації, саморегуляції, самостійності у виконанні завдань навчальної діяльності й життєдіяльності, оскільки саме в період профільного навчання в старшій школі стають провідними особистісне, життєве і професійне самовизначення. Тому слід виокремити так звану *рефлексивну готовність* учня до профільного навчання.

5. Профільне навчання вимагає від учня підвищеної уваги до тих рис характеру, які сприяють успішній напруженій продуктивній діяльності (чесність, працелюбство, акуратність, відповідальність, відданість профілю тощо) чи, навпаки, заважають (лінощі, неорганізованість, неакуратність, неточність, байдужість тощо). Тому доцільно виокремити з-поміж інших видів *характерологічну готовність*.

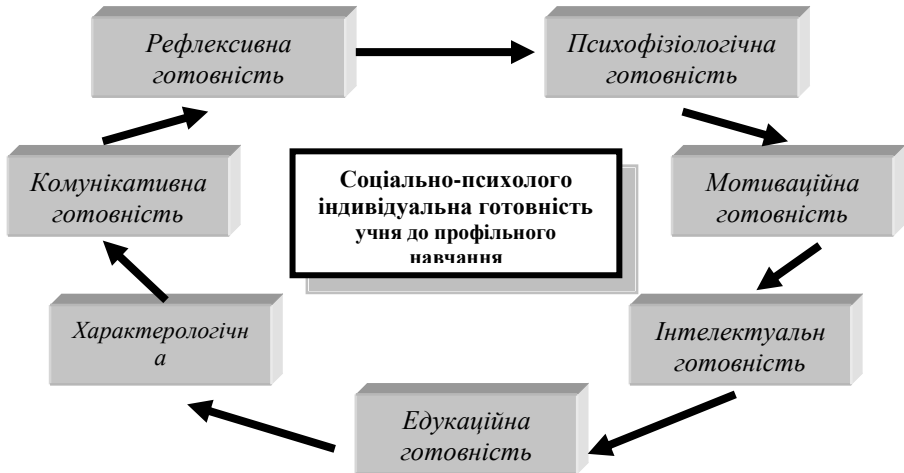
6. Профільне навчання вимагає від учня значної відповідності його потреб, мотивів, інтересів, схильностей, потягів, мотивів-емоцій специфіці профілю і професій, що його складають, тому слід говорити про *мотиваційну готовність* особистості. При цьому відбувається зміщення спрямованості в майбутнє, активізація процесів прогнозування, програмування, футурологізації діяльності учня.

7. Профільне навчання, викликане необхідністю спеціалізації учня у спілкуванні, стає більш поглибленим, певною мірою вибіркоким. Тому слід виокремити *комунікаційну готовність* учня до профільного навчання.

Вказані вимоги утворюють закінчений загальний перелік і зумовлюють формування в учнів певних видів психологічної готовності особистості. Ці вимоги і види обов'язкові для кожного учня, хоча їх співвідношення між собою може бути різним.

Для успішності вибору і засвоєння профілю навчання слід уважати суттєвою вимогою щодо зміни ставлення учня до профільного навчання, його переходу від об'єктивної до суб'єктивної позиції, тобто позиції, за якої учень стає ініціатором, організатором, суб'єктом своєї навчальної діяльності й поведінки. Можна говорити про суб'єктну або діяльну готовність учня, тобто про його здатність ініціювати, організувати, реалізувати і плідно завершувати навчальну, продуктивну, творчу діяльність.

Схема 1

Повноцінна діяльність учня в цьому випадку має складатися з п'яти обов'язкових компонентів:

- потребнісно-мотиваційного;
- інформаційно-пізнавального;
- цілеутворюючого-програмуючого;
- операційно-результативного;
- емоційно-почуттєвого.

Це означає, що діяльність учня у процесі опанування профілю навчання має починатися з актуалізації відповідних потреб і мотивів, бути забезпеченою необхідною вихідною інформацією й розгортанням пізнавального процесу, на основі чого він ставить нову мету і складає програму профільної навчально-продуктивно-творчої діяльності, перебіг якої має обов'язково забезпечити досягнення суспільно й особистісно значущого результату. Відповідність цього результату потребам і мотивам дитини слід закріплювати на емоційно-почуттєвому, як особистісно, так і

суспільно визначеному, рівні. Саме це може забезпечити розвивальний і творчий характер діяльності дитини як майбутнього громадянина і працівника.

Слід також ураховувати і вікову готовність учня, тобто відповідність ступеня його особистісного розвитку вимогам профільного навчання. Мова передусім про відповідність рівня дозрівання анатомо-фізіологічних задатків і сформованості адекватних даному вікові здібностей вимогам навчальної, продуктивної, творчої діяльності.

Особистісний підхід у вивченні та розвитку готовності учня до профільного навчання й виховання. Кажучи про різні види готовності учня до профільного навчання, не можна забувати про те, що вони є складовими більш інтегрованого утворення, яким доцільно вважати особистісну готовність. А це визначає необхідність особистісного підходу до розуміння, виявлення та розвитку готовності старшокласника до профільного навчання й виховання.

Особистісний підхід складається з певних структурних компонентів.

По-перше, особистісний підхід базується на цілісному уявленні про особистість як про систему її певних психічних якостей.

По-друге, необхідною складовою особистісного підходу є розроблення та використання особисто зорієнтованого комплексу вивчення (психодіагностики), цілісної інтерпретації результатів вивчення, розвитку та реалізації наявної особистісної готовності учня до профільного навчання.

По-третє, особистісний підхід до профільного навчання учня має спиратися на цілісне уявлення про життєвий і професійний шлях, охоплювати найважливіші, довготривалі, ключові події його життя.

По-четверте, особистісний підхід має забезпечувати таке визначення індивідуально- та соціально-психологічних особливостей особистості учня у їх єдності та суперечності, яке б надавало змогу прогнозувати, виявляти і розв'язувати гострі особистісні проблеми учня. Завдяки цьому запобігати втратам його продуктивного, творчого потенціалу, надавати йому адекватну допомогу в компенсації відхилень від норми, у становленні здорового способу життя в здійсненні гармонійного розвитку та плідної професійної діяльності й соціальної поведінки.

По-п'яте, особистісний підхід має бути реалізований у завданнях, змісті й методах організації профільного навчання в сучасній системі освіти.

Психологічна служба Криворізької загальноосвітньої школи № 126 вважає головною метою своєї діяльності в умовах профілізації навчання сприяння формуванню соціально-психолого-індивідуальної готовності учня до профільного навчання.

Ця мета реалізується через модель психологічного супроводу профільного навчання (див. схему 2).

Для успішності вибору і засвоєння профілю навчання слід уважати суттєвою вимогою щодо зміни ставлення учня до профільного навчання, його переходу від об'єктивної до суб'єктивної позиції, тобто позиції, за якої учень стає ініціатором, організатором, суб'єктом своєї навчальної діяльності й поведінки. Можна говорити про суб'єктну або діяльну готовність учня, тобто про його здатність ініціювати, організувати, реалізувати і плідно завершувати навчальну, продуктивну, творчу діяльність

**Модель психологічного супроводу профільного навчання
у Криворізькій загальноосвітній школі I-III ступенів № 126**

Модель психологічного супроводу профільного навчання вирізняє такі ознаки:

– *відкритість* (між нею та зовнішнім світом здійснюється постійний обмін інформацією, а також людьми);

– *динамічність* (вона здатна функціонувати в умовах змінюваності різних факторів зовнішнього оточення, а також внутрішнього стану системи);

– *безперервний розвиток* (шкільна модель належить до числа таких, що розвиваються, тобто постійно вдосконалюється, розвивається у структурному та функціональному аспектах).

Схему функціонування шкільної моделі психологічного супроводу профільного навчання можна подати у вигляді таблиці.

	Завдання, які розв'язує	Основні напрями реалізації
1.	Підготовка учнів до стану готовності вибору профілю навчання і професійного самовизначення	<p>Виявлення освітніх запитів учнів, інтересів і встановлення їх психологічних ресурсів (здібностей, задатків, характерологічних особливостей, своєрідності інтелекту тощо).</p> <p>Моделювання профільних варіантів навчання: просвітницька робота, діагностувальна, корекційно-розвивальна робота з учнями щодо усвідомлення змісту професійної освіти та її зв'язку з профільним навчанням.</p> <p>Співробітництво психолога з батьками, вчителями щодо розв'язання сутності профільного навчання й оптимізації впливу на рішення учня.</p> <p>Кваліметричний аналіз результатів учня на терені академічних досягнень (рівень оволодіння компетенціями, необхідними для успішного навчання за обраним профілем).</p> <p>Організація до профільного навчання учнів завдяки впровадженню додаткової освіти, системи факультативів і гуртків.</p>
2.	Психологічне забезпечення успішності, результативності профільного навчання	<p>Робота щодо уточнення та верифікації співвідношення обраного профілю зі змістом майбутньої професійної підготовки, здійснення психологічного моніторингу якості профільного навчання.</p> <p>Організація роботи корекційно-розвивальних груп, тренінгів, міні-тренінгів, практикумів, індивідуальних і групових консультацій з питань професійного самовизначення.</p> <p>Розширення співробітництва з центром зайнятості, іншими організаціями щодо інформаційного супроводу профорієнтаційної роботи.</p> <p>Організація психолого-педагогічних діагностичних досліджень учнів; надання учням психолого-педагогічної консультативної допомоги з питань вибору майбутньої професії, організація роботи з батьками; передбачення можливості зміни учнями профілю навчання.</p> <p>Використання нових педагогічних технологій, у тому числі інтерактивних, методу проектів тощо.</p> <p>Розроблення учнівських проектів індивідуального маршруту самопізнання, самовдосконалення, саморозвитку на терені профілю.</p>

Отже, необхідно відзначити специфічні особливості моделі психологічного супроводу профільного навчання у Криворізькій загальноосвітній школі I-III ступенів № 126.

Програма психологічного супроводу формування цілісності особистості учня упродовж профільного навчання вирізняє кілька етапів, на кожному з них досить чітко представлено загальні завдання.

I етап роботи з 8-ми класами. Завдання цього етапу :

- вивчення мотивації навчання;
- визначення індивідуальних особливостей інтелектуального та особистісного розвитку;
- виявлення шкільної дезадаптації та причин неуспішного навчання;
- сприяння створенню доброзичливого клімату в учнівському колективі.

II етап – це робота з 9-ми класами, головним завданням є:

- формування схильностей як умов подальшого розвитку здібностей;
- формування почуття компетентності та адекватної самооцінки;
- корекція відповідності пізнавальних інтересів і здібностей учнів.

Завданням III етапу – робота з 10-ми класами, є:

- створення умов для формування особистості з розвинутою самосвідомістю;
- забезпечення розвитку рефлексивної свідомості та позитивної Я-концепції;
- створення умов для формування психічних новоутворень.

IV етап, завершальний – робота з 11-ми класами. Завдання цього етапу:

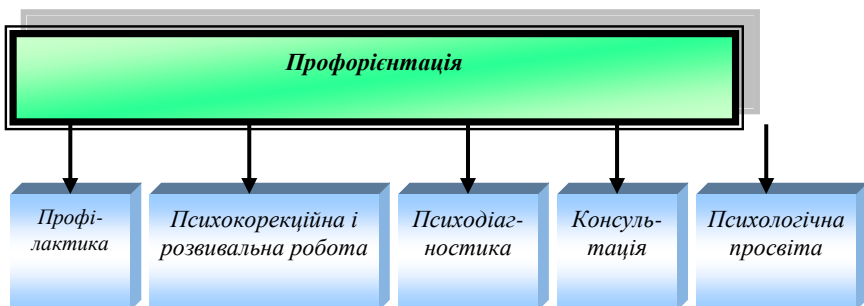
- визначення рівня сформованості життєвих та професійних планів;
- виявлення діапазону професійних інтересів;
- сприяння свідомого вибору учнями галузі майбутньої професійної діяльності.

Ці психологічні завдання вирішуються в тісній співпраці з педагогічним колективом школи і на кожному етапі реалізуються за допомогою таких видів роботи (див. схему 3):

- Профілактика.
- Індивідуальна і групова діагностика.
- Консультування.
- Психокорекційна і розвивальна робота.
- Психологічна просвіта.

Схема 3

**Форми психологічного супроводу профільного навчання
Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №126**

Усі ці види роботи мають прямий вихід на профорієнтаційне визначення учнів.

Науковий аналіз проблеми організації профільного навчання старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах в Україні дозволяє зробити висновок, що профільне навчання старшокласників має спрямовуватися на підготовку молодшої людини до свідомого вибору подальшої професійної діяльності, що сприяє її адаптації до життя у швидкозмінному світі.

Розроблена та обґрунтована модель психологічного супроводу формування цілісності особистості учня в умовах загальноосвітнього навчального закладу з профільного навчання старшокласників містить підготовчу та основну підсистеми, визначає мету, завдання, напрями діяльності педагогічного колективу на різних етапах профільного навчання.

Основна підсистема роботи загальноосвітнього навчального закладу з профільного навчання старшокласників спрямована на формування свідомого професійного самовизначення старшокласників, отримання ними профільної освіти як складника допрофесійної підготовки, тобто опанування теоретичними знаннями і практичними навичками професії за обраним профілем, підготовку до майбутнього навчання або роботи.

Підкреслюється роль психолого-педагогічної діагностики у формуванні профільних класів і груп профільного навчання старшокласників.

Доведено доцільність впровадження в систему роботи загальноосвітнього навчального закладу психолого-педагогічної служби, яка виключає чинник випадковості і невмотивованості професійного самовизначення старшокласників, їх подальшого профільного навчання; забезпечує добір учнів до профільних класів.

Література

1. **Авдієвська О. П.** Особливості соціалізації підлітка в умовах швидких соціальних змін / О. П. Авдієвська, С. О. Баклушинський. – К., 1990. – 223 с.
2. **Варбан М. Ю.** Рефлексія професійного становлення в юнацькому віці / М. Ю. Варбан // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 6–7. – С. 80–83.
3. **Пряжников Н.** Суб'єкт професійного і личностного самоопределення / Н. Пряжников, О. Пряжникова // Школьный психолог. – 2001. – № 19. – С. 7.
4. **Пряжников Н.** Особиста професійна перспектива / Н. Пряжников // Психолог. – 2004. – № 16. – С. 6–8.
5. **Сидоренко В.** Наукові основи професійного самовизначення школярів. Соціально-психологічні передумови вибору професії / В. Сидоренко // Трудова підготовка у закладах освіти. – 1999. – № 1. – С. 33–39.
6. **Туріщева Л. В.** Психологічне супроводження профільного навчання / Л. В. Туріщева. – Х. : Основа, 2007. – 144 с.
7. **Фридман Л. М.** Изучение личности учащихся и ученических коллективов / Л. М. Фридман, Т. А. Пушкина, И. Я. Каплунович. – М. : Просвещение, 1988. – 207 с.

УДК 378. 147

Ірина Козаченко

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Козаченко І. В. Використання інноваційних технологій у виховному процесі вищого навчального закладу.

У статті розглянуто особливості використання інноваційних педагогічних технологій у виховному процесі вищого навчального закладу. Навчання з використанням інноваційних технологій інтегрує процеси, які не можна об'єднувати в межах професійної компетенції викладачів і рівнів їхньої готовності до інноваційної